

29 . plv

Te ad altare reuoluit. quasi ipso facto dicens. dextera
domini fecit virtutem. dextera domini ex multitudine dextera
domini. Secundo ad designandum quod in sepulchro unico
angelus a dextris sedebat. Tercio ut sacerdos
per hoc innuat se rectam et attentam habere intensionem
per se et populo ad celestem patriam que per dextram
significatur. iuxta illud in canticis. Dextera eius
amplexabitur me. Quarto quod uersus saluando
populum. et uersus dicendo oremus. hortatur tam se
quod populum ad orandum. et oratio debet fieri
per eternis que per dextram significatur. Unde
christus sedere dicitur ad dextram patris. merito
a parte dextera fit utrumque. gerit quippe sacerdos
typum christi qui perfectus est in salutationibus
et orationibus quia dextera fiunt. Vnde tunc
postquam dicit orate pro me fratres. et. se reuoluit
a sinistra. iuxta illud psalmus. Circulauit et imolauit
in tater. e. b. v. et preparans enim se ad imolan-
dum quendam circuitum facit. se igitur uertit
tunc ad sinistram que imperfectior et infirmior est
ad notandum imperfectionem cuiuslibet sacerdotis
preter christum. Hinc est quod premissa uerba
dicendo obsecrat tanquam imperfectus et peccator.
et imbecillus aliorum auxilio. impediri sibi ab alijs
beneficium orationis. Secundo quoque reuoluit
tunc a sinistra ut per hoc significet tristitiam et
passionem christi ad quam repitendam statim intendit
tristitia enim recte per sinistram significatur
iuxta illud apostoli. A dextris et a sinistris per
gloriam et ignobilitatem. per infamiam et bonam
famam. Debent etiam fieri ille uolutiones et
reuolutiones ante medium altaris. iuxta illud
In medio ecclesie aperuit os suum. et. In quo
et illud commemoratur quod receptor noster iuxta
salomonem corpus suum in media caritate offer-
rauit. propter filias iherusalem. Et attende quod
quidam dicit dominus uobiscum. ad altare reuoluit
dicunt oremus stantes ante medium altaris. per hoc
insinuantes se in loco manifesto et populo ueni-
entem orare se ante medium altaris. quod populus
debet de medio cordis orationes ad deum
effundere. Alij uero ad dextrum cornu altaris ubi
orationes proferre debet. dicunt oremus. ut sic
inter insinuationem et orationem nullum actum
alium interponant. et ut ibi precedat orandi insi-
nuatio ubi mox subsequi ipsa oratio et orantis
populi esse debet intentio.

De oratione seu collecta R.
Alutacione premissa orationes subi-
ciunt. quia enim omnis nostra operatio a
deo inchoata circulariter in ipsum ter-
minari debet. ideo missa officium incipit
ab oratione et terminatur in gratiarum actione.
Unde videndum est quis debet orationes dicere.
Qualiter et per quibus est orandum. Quid sit
oratio et quando et ubi. Et uersus quam partem
orationis dicende sint. De mutatione sacerdotis
ab una parte altaris ad alteram. Unde ora-
ciones dicantur unde originem habuerunt. Qua-
liter uerba eorum intelligantur. Qualiter ora-

tionem terminentur. Quare uocetur collecta.

Que et quot orationes dicende sunt. et de in-
uentoribus earum. Quomodo pontifex uel sa-
cerdos illas dicens stare debet. Circa primum no-
tandum est quod ea quibus populus immediate or-
dinatur ad deum sacerdotes tamen dicunt qui sunt
mediatores inter deum et populum. et quorum
quedam dicuntur publice spectantia ad totum
populum. In cuius persona ipse solus ea deo pro-
ponit sicut sunt orationes et gratiarum actiones. quedam
priuate que ad officium eius tamen spectant ut con-
secrationes et huiusmodi orationes. quas ipse pro
populo facit. non tamen in persona populi orans et
In omnibus permittit dominus uobiscum. ut mens populi
deo coniungatur. et quod populus in his que ad deum
pertinent sacerdotem ducem habet. Ite in fine cuius-
libet orationis populus ostendit reuerentiam amorem. ut iam
dicitur. propter quod et omnis oratio alte termi-
natur. etiam si priuate fiat. Sane orandum est
breuibus uerbis non in multiloquio. ut iam dice-
tur. Unde et greci patres et frequenter orant. sed in
lacrimis et in puritate cordis. non in uoce cla-
mosa sed in mentis intentione et lacrimarum opun-
ctione. Sic enim in conspectu diuine maiestatis et an-
gelorum oportet nos esse ut mens nostra uel con-
cordet. iuxta illud psalmus. Exaudiuit dominus uocem fle-
tus mei. et. Et iterum. sacrificium deo spiritus con-
tribulatus. et. Debent etiam oratio esse deuota.
nam omnium creatori cum deuotione est supplicandum.
Cum autem sacerdos dicit alte orationem alij non
debent uerbis orare sed illam orationem attendere
et ad eam respondere amorem. Pro quibus sit ora-
ndum dicit in vi. parte sub titulo. 8. parascaue. Quid
sit oratio et qua hora. et ubi hora canonice dicit
de sunt. et uersus quam partem orandum. et dice-
tur in prohemio. v. partis. Quid significet ora-
tio que dicitur ante epistolam. dicitur sub titulo. de
sessione episcopi. Sane sacerdos dum orat ad
dextram ubi sit altaris. iuxta illud exo. xx. De-
precabitur aaron super cornu altaris. et placabit
super eum in generationibus suis. in hoc illud
significans quod fuerat prophetatum. Deus ab austro
ueniet. christus enim iudeos docuit ad quos a patre
luminum missus fuit. quia dextera iudeos. gentiles
sinistra figurat. et quoniam leticia per dextram. tristi-
tia uero per sinistram designatur. ideo ad dex-
tram partem altaris primum accedit ut gaudium
dominice natiuitatis ostendat. Deinde dicitur
euangelium ad sinistram uertitur ut tristitiam
passionis insinuet. sed iterum redit ad dextram. ut
gaudium resurrectionis annunciet. de hoc aliter
dicit sub titulo. 8. mutatione sacerdotis Romanus uo-
pontifex oratur ab seculo post altare uel alij episcopus
ad laeum altaris ascendit. et stans collectam pronun-
ciat quem libro legit apertum. Et deinde sedet. quia
sicut euangelista testatur. Venit ihesus in nazareth
ubi natus fuerat. et intrauit secundum consue-
tudinem diei sabbati in sinagogam. et surrexit
legere. et traditus est et ei liber isaie prophete. quod
ut inuenit locum ubi scriptum erat Spiritus domini

fupet me propter quos unxit me. et cum plicuisset
 librum reddidit ministerio et sedit. Rursus po-
 tiffex ad latus altaris usque post dictum offerro-
 rium innotatur. ut dictum est sub t. qualiter episcopus
 vel sacerdos. Sequitur videre unde oratio dicat
 et unde orationes originem habuerunt. et quidem
 dicitur oratio ab orando eo quod per eam a populo
 bona corporis et anime orando petuntur. licet e-
 nim dominus sciat quibus egerent orare tamen debent.
 prout dicitur sub oratione dominica. Orat etiam sa-
 cerdos pro bonis ut assint et pro malis ut absint.
 Designatur autem orationes in apoc. per fumum
 aromaticum qui ascendit in conspectu domini de manu
 angeli. christus enim verus homo propter nos passio-
 ni dedit. eius illa vox est olocasta etiam per de-
 lecto non postulasti. tunc dixi. ecce venio. semper
 pro vobis orabat. quia secundum apostolum Exaudit
 est in omnibus pro sua reuerentia. Qualiter
 verba orationum intelligenda sint videamus.
 et quidem quid in quibusdam codicibus ostendit
 proficit hinc vel illi sancto talis oblatio ad glo-
 riam et honorem sic intelligi debet quod ab hoc proficit.
 ut ille magis ac magis a fidelibus glorificetur
 aut etiam honoretur in terris. Cum enim ipsi sint
 perfecti beati omnia eis in celis ad votum suc-
 cedunt. Unde non egent nostris orationibus. Im-
 mo iniuriam facit martiri qui orat pro martire
 licet plerique reputent non indignum sanctorum glo-
 riam posse usque in die iudicii augmentari. et ideo
 ecclesiam interim rite pro posse augmentationem
 glorificationis eorum optare. **U**t autem post finem
 orationis sublungit per dominum nostrum ihesum christum
 illud significat quod ipse in euangelio dicit. Quic-
 quid pecceritis patrem in nomine meo fiet vobis.
 Orat enim sacerdos ad deum patrem ut per filium
 suum qui dominus noster est equaliter sic pater ora-
 tio perficiatur. **U**nde enim est quod omnis oratio gene-
 raliter ad patrem dirigatur et terminatur in nomine
 filii. **N**on enim per aliam viam ad nos eterna dei be-
 neficia potest decurrere quam per eum qui est media-
 tor dei et hominum homo christus ihesus. sicut per
 mediantem cristallum mittitur ignis in escam
 suppositam a sole longinquo. **E**t sumptum est hoc
 de epistola ad romanos. ubi dicitur. gloriamur
 in deo per dominum nostrum ihesum christum. nemo enim vadit ad
 patrem nisi per me. **E**t ipse alibi dicit. Si quis pe-
 cceritis patrem in nomine meo dabit vobis. **E**t
 nota quod ihesus est proprium nomen. prout dictum
 est in prohemio secunde partis. **U**t vero sequitur
 qui tecum vivit et regnat in v. s. s. etc. ita potest
 intelligi. **I**n unitate. s. s. hoc est una cum spiritu s.
Unam patrem et filium. s. s. sunt unus. vel in unitate
 spiritus sancti. hoc est in spiritu sancto. qui est unitas
 patris et filii. et amor et conexio utriusque. Possunt
 etiam sic exponi premissa verba. per dominum nos-
 trum etc. ut sit sensus. **O** pater exaudi per filium
 tuum qui hoc vult et potest. vult quia vivit po-
 test quia regnat. vivit inquam et regnat tecum
 in unitate spiritus sancti. **N**on quidem vivit et reg-
 nat ut tyrannus spiritu iniquitatis. sed vivit et regnat

deus spiritu benignitatis. **U**t vero sequitur. Per
 omnia secula seculorum vel consecutive vel antho-
 nomatice intelligi potest. consecutive sicut gene-
 rationes generationum. quasi diceret. per omnia
 secula seculorum. sibi invicem succedentia. dicuntur
 enim secula quia secuntur. nam alijs descendentes
 alia secuntur. **A**nthonomatice sicut cantica can-
 ticoz. et est sensus sicut ante omnia secula filius
 cum patre in unitate spiritus sancti in deitate vixit
 et fuit ita et in presenti seculo et in futuro. ubi iusti
 cum sanctis angelis permanebunt. et iniusti cum
 diabolis cruciabuntur. credatur equaliter vive-
 re cum patre et spiritu sancto et nullo fine concludi.
Sequitur amen. quod verbum optatis vel af-
 firmantis ostendit affectum vel sensum. ut premissum
 est. populus enim assentiens voci sacerdotis. qui
 dixit. per omnia secula seculorum. assentit quod se-
 culum per eum creatum est. **U**nde in fl. ps. ubi
 nos dicimus. fiat fiat. hebreus dicit amen amen.
Et christus in euangelio sepe dicit amen amen id est
 verum dico vobis. **R**espicit ergo vel ad formam
 orationis ut quod oratur optetur vel ad modum
 conclusionis ut quod concluditur affirmatur. verum
 cum sacerdos orationes dicit. **D**ea nobis quesumus
 omnipotens domine salutem mentis et corporis. po-
 pulus respondet amen. i. fiat. **E**t cum sacerdos con-
 cludit. qui tecum vivit et regnat in v. s. s. d. p. o. s. s.
 populus affirmando respondet amen. i. verum est
 vel amen interpretatur veritas. ut in apoc. hoc
 dicit. Amen testis fidelis. **U**t hoc dictum est in
 prececedenti tractatu. **C**irca terminationem col-
 lectaz notandum est quod in eis quibusque diriguntur sermo
 ad patrem. quandoque ad filium quandoque ad spiritum
 sanctum. et quandoque ad totam trinitatem. **S**i ser-
 mo ad solum patrem dirigatur non habita inten-
 tione de filio neque de spiritu sancto. tunc dicitur
 in fine per dominum nostrum ihesum christum fi. t. q. t. v. r.
 in v. s. s. d. p. o. s. s. siue per eundem et eiusdem ut
 in illa oratione protector inter speratum. etc. **S**i
 vero fiat ibi mentio et de spiritu sancto refert.
 an ante finalem partem orationis. an in fine ip-
 sius fiat mentio de filio ante finem. tunc dicitur
 in fine per eundem dominum nostrum. etc. ut in illa ora-
 tione. **D**eus qui de beate marie virginis. etc. si in
 fine tunc subicitur immediate. qui tecum. siue
 per eundem et eiusdem. ut in illa collecta sancti
 stephani. **O**mnipotens sempiternus deus qui pro-
 mitias martirum. etc. **E**t in illa. **D**eus qui salutis
 eterne. vel dominum christum ihesum sine per. ut in il-
 la collecta. **D**eus qui nos redemptionis eterne
 que dicitur in vigilia natalis. et in illa **A**lumina
 quesumus. ut dicitur in ephes. vel ihesus christus
 dominus noster. ut in illa **D**eus qui ad eternam. que
 dicitur feria tertia post pascha. **E**t in secreta illa
Ipe tibi. que dicitur in cena domini. **S**i vero in ora-
 tione que ad patrem dirigatur fit mentio de spiritu
 sancto. dicitur in fine per dominum nostrum. h. tunc dicitur
 in unitate spiritus sancti deus. ut in illa. **D**eus qui
 corda fidelium. et in illa. **A**ffice nobis quesumus
 virtus spiritus sancti. **U**t si fiat ibi mentio primo de

spūsancto et postea d filio . tūc subiectū in fine
 immediate . qui tecum . vt in illa *Meres nostras*
 q̄sumus dōm̄ me pacietis . et in illa *Ve igne* et
 rursus q̄n̄ ad patrem dirigim⁹ sermonē orā
 do vt ipe det nobis sp̄m̄ viuificādi v̄l huiusmōdi
 tūc dicit p̄ dominum siue per eūdem v̄l eiusdem
 vt in illa que dicitur in benedictōe cineris . *De⁹*
 qui humilitione . et in illa que dicitur in be
 nedictione fontis . *Omnipotens sempiternus de⁹*
 respice . et si autē sermo ad filium dirigetur . vt
 in illa oratione . *Exc̄ ta dñe potentiam tuam et*
veni . Et similiter in alijs collectis de aduentu dñi
 et in illa . *Deus qui virḡnalem aulam* et tunc
 dicit in fi . qui viuis et regnas . c . d . p . in v . s . f . d .
 et si fiat ibi mētio d̄ patre . tūc dicit . qui cū
 deo patre et . vt in illa oratione canonis . *Dom̄i*
ne it̄esu x̄pe fili dei . et si vero sermo dirigetur
 ad sp̄m̄sanctum dicitur quibā q̄ tunc dicitur i
 fine . qui cū patre et f . v . et . r . d . et . *Perumtamē*
 omnis oratio dirigetur ad patrem v̄l ad filium
 et nulla ad sp̄m̄sanctum quia sp̄m̄sanctus est do
 num . et a dono non petitur donū . sed potius a lar
 gitore doni . Petitur ergo a patre et filio . et ab
 eos sermo dirigetur tanq̄ a donatore . et non a
 sp̄m̄sancto qui est donum . et pariter ab vtroq̄ p
 cedit . Si autem ad totam trinitatem sermo diri
 gitur . tunc dicit in fi . per dominū siue p̄ eundē
 vt in illa oratione canonis . *Suscipe sancta trini*
tas . et in illa que dicitur in fine misse . *Placeat ti*
bi sancta trinitas . in quib⁹ dicit per x̄pm̄ domi
 num q̄d succedit in orationib⁹ in locū . per dñm
 em̄ causa breuitatis . Itemq̄ est si in oratione q̄
 ad deū patrem dirigetur de eo mētio fiat . vt
 in illa . *Omnipotēs sempiternus deus qui debisti*
famulis tuis . Tūc dicit quidā . qui viuis et reg
 nas vnus de⁹ p̄ omnia secula seculorū . Alij v̄o
 intelligētēs q̄ oratio ipsa ad deū si dirigatur
 dicit tūc . qui . v . et . r . in v . s . f . d . per o . s . f . Et in
 illa oratione . *Fidelium deus omnū obitor* . To
 ta tanq̄ trinitas obitor et redemptor est licet
 x̄ps pprie sit redemptor . Potest etiam dici . q̄ o
 ratio que ad trinitatem dirigetur ocluditur sine
 aliqua personarū distinctione sic . qui . v . et . r . per
 o . s . f . Vel cōuertat orans sermonē ad se v̄l ad
 populum dicens q̄ ipse prestare dignetur . et sic
 etiā concluditur in orationibus benedictionali
 bus . Sane in oratione in qua sermo dirigetur
 ad caput ecclesie videtur debere dici . qui . v . et . r .
 cum x̄ps sit caput ecclesie . s̄ non est ita . *Tota*
tanq̄ trinitas est caput ecclesie . iteoq̄ dicit d̄
 per dñm nostrū . In exorcismis vero ab expellēdū
 demonē aliter dicit q̄m̄ in aque benedictione . di
 citur . per eum qui venturus est iudi . v . et mo .
 et seculum per ignem . Similiter et i cath̄cismis
 dicitur . qui venturus est . et q̄ cito enim diabo
 lus audit christum esse venturū iudicare seculū
 per ignem . fugit timens iudicium ignis . q̄ scit
 se post diem iudicij eterno igne premendum . Ea
 dem quoq̄ ratione dixit magister *Gilbertus* . q̄
 orationes in exequijs mortuorū debēt simili mō

finiri cōmunis tamē vsus ecclesie tenet vt dica
 tur per dominum nostrū et . In illa tñ oratione
 fidelium deus omnū cōditor . debz dici . qui . v . et
 reg . et . vt premissum est . Et a duerte q̄ oratio
 nes in laudibus . in missa et in vesperis sub eodē
 et solenniori tono dicuntur . p̄ eo q̄ ille hore so
 lennius et festiuius in ecclesia dicitur . In alijs
 vero hore et officijs alius tonus min⁹ solēnis
 seruat . tum quia minus solenniter dicuntur .
 tum quia ille ad aliud referri possunt signatum
 omnibus autem orationibus preterq̄ exorcis
 mis premitit̄ oremus nō tñ semp̄ dñs vobiscū
 vt dictum est in precedentiē . Sequitur vidē
 re quare orationes que circa principiū misse di
 cuntur collecte vocant̄ . Et quidem itē . quia sa
 cerdos qui fungitur legatione ad deum pro po
 pulo in eis petitiōnes omnium in vnum colligit
 et cōcludit vt eis ad dominum referat . proprie
 tamen dicunt̄ collecte que super collectum po
 pulum dicuntur puta in processionibus . v̄l dū
 colligitur populus ad stacionem faciendam . vt
 de vna ecclesia p̄cebat ad alteram . In vrbe nam
 q̄ quelibet ecclesia stacionalis habet aliquā ec
 clesiam sibi vicinam in quo colligitur populus
 die stacionis . et ibi dicitur collecta sup̄ collectū
 populum . et inde omnes simul ad ecclesiam in qua
 fit stacio accedunt . Vñ in cōcilio agathē dicit̄
 q̄ plebs collecta oratione ad vesperā dimittat̄
 ab ep̄o cum benedictōne . et est sumptum hoc no
 men de leuitico vbi cenophagia que est vltimū
 festorum legalium collecta vocatur . pro eo q̄
 in fructum cōlectione fiebat . et figurabat fu
 turam operum nostrorum cōlectionem . cū di
 cetur . *Ecce homo et omnia opera eius cum eo* .
 Oracionum varij fuerunt doctores . quarū nu
 merus et varietas intantū excrecebat q̄ octa
 uum africanū cōciliū cōstituit . vt nulle preces
 v̄l orationes v̄l misse vel pfationes v̄l cōmen
 datōnes vel man⁹ impositiones dicant̄ . nisi i con
 cilio fuerint approbate . Et gelasius papa tam a
 se q̄ ab alijs cōpositas preces dicit̄ ordinasse .
 Beatus greḡ . seclulis his que nimia vel incon
 grua videbantur rationalia coadunauit con
 grua multa nihilominus per se necessaria sup
 addens . Ceterum quidam modum et orbem
 excedentes intantum orationes multiplicāt . vt
 auditoribus tedium generant et fastidium . q̄ si
 deus et homo verborū multitudīne flecti possit
 vt premissum est . cum econtra *psalmus* dicat .
 Cum multiplicaueritis orationes vestras non
 exaudiam . Et dñs in euangelio dicat . Cum ora
 tis nolite multum loqui sicut ethiōel faciūt . pu
 tant enim in multiloquio exaudiri . Vnde cum ei
 dixissent apostoli . Dñe doce nos orare . cōp̄bio
 sam eos orationem docuit . *Pater noster* qui . et
 huiusmodi ergo orationis formam . sequētes
 sacerdotes in missa . septenariū orationis nume
 rum non excedens . Nam x̄ps septem petitiōni
 bus omnia corpi et anime necessaria cōp̄tendit
 in illa . prout sub eo dicitur . quia vero numero

psalmus

deus gaudet impari. quidam obseruant vt impari
pares dicant in missa orationes. videlicet vt vna
nā tantum sic vna epistola vt vnum euangeliū
dicunt et iste numerus est ordinari⁹ vt tres vt
quinque vel septem. Nam ad designandū fidei
vnitatem vel vnitatis sacramētū. Tres ad sig
nificandū misterium trinitatis. et quia christ⁹
ter in passione orauit dicens. Pater si fieri pot
erant a me calix iste. Quinq; ad designandū
v. plagas christi. seu in quinq; partem xpi passio
nem. Septem ad designandū spm gratie septi
formis. seu septem dona spūs sancti. deus em̄ di
uisionem et discordiam detestatur. Vnde cum ce
terorum dieꝝ operib⁹ bñdiceret. opibus tamē
secundē diei benedixisse non legitur. et qz ibi bi
narius numerus primo ab vnitatem recebat et ab
eo ceteri diuisibiles numeri originem sortitur
et impar numerus mūdus est. Et nota qz in sum
mis festis tantummodo dicitur vna collecta.
nisi forte eadem die aliud festum occurrat. Scie
ndum quoq; est qz totidem collecte. et eodem or
dine dici debent in secreta et post communionē.
quōt precesserunt ante epistolā in exordio mis
se nec plures nec pauiores. finis namq; suo p̄
cipio et quelib; postcommunio collecte et secre
telle precedentibus ouenire. Cauendū est etiā
si collecta pro defunctis intermiscetur in missa
que dicitur pro viuis. nō finalis s; penultima. vt
ante penultima dicatur. quia finis debet ab suū
principium retorqueri. semp enim memoria fa
cienda est pro defunctis. prout dicit sub. x. par
ticula secreta super verbo. Memento etiam de
mimē. et qz etiam illi viuōꝝ et etiam sanctorū
in quōꝝ honore celebrantur qui vita glorie vi
uunt auxilio egent. Sed in missa pro defunctis
intermisceri nō debet collecta pro viuis. etiam
vt quidem dicit illa omnis deus qui viuōꝝ
dñaris et ab aug. opōita. ad benotandum qd
functi iuuare nequeunt viuentes eterna vita li
cet ipsi iuuari valeant ab vtriq; In missa tamē
p defunctis potest. vt quidam dicunt esse penul
tima collecta de sanctis et eoduerso. Innocēt⁹
papa primus composuit quatuor collectas pro
mense septembri. Innocēt⁹ vero papa eadē
opōuit illam. A cunctis nos quesum⁹ dñz mē.
et cor. defen. et c. In ecclesia lateran. nunq; dicit
oratio. s; in missa et in omnibus horis loco ora
tionis alta voce pronuntiatur oratio dñica. que
in nouo test. prima oratio fuit nam et in primiti
ua ecclesia sic fiebat. Sane pōtiffex seu sacerdos
dum orare seu orationem dicere incipit. manus
eleuat et extendit. iuxta illud. Man⁹ demissas
erigite et genua debilia roborate. et romano mō
difici ac etiam alijs episcopis. in multis ecclesijs
ministri astantes man⁹ eleuatas sustentāt. que
manuum eleuatio a lege sumpsit exordium. Le
gitur em̄ in exo. xvi. c. qz cum israhel pugnaret
aduersus amalech in deserto. moyses ascendit
super verticem collis. Cūq; leuaret manus vi
cebat israhel. si vō paululū remisisset amalech

populum supabat. aaron autem et hur sustentā
bant manus eius ex veraq; parte. Legitur etiā
tercio Regum. c. viij. qz salomon stetit ante al
tare dñi. in ospectu ecclesie israhel et expandit
manus suas in celum orans pro populo. et Gen.
xiiij. Leuo manum meam ad dominum teum in
excelsum. Eleuato aut ipa repñeat qz xps eleua
tis manib⁹ ferebatur in celum vt eleuat man⁹
adinstar in cruce pendētis. Vnde illud. eleua
tio manuum mearum sacrificium vespertinum
Extensio vero manuum iteo fit. Nam xps cum
expandisset manus in cruce pro persecutorib⁹
orauit dicens. pater mi dimitte illis quia nesciūt
quid faciunt. Moraliter instruens quia xps se
per patus est recipere penitētes. iuxta illud qd
ipse promisit. Omnis qui venit ad me nō eiciam
foras. Quidam tamen perfidi heretici derident
huiusmodi manuum extensionem. propter illud
isaie. Cum extenderitis manus vestras auertā
oculos meos a vobis.

De Epistola. R.

Oratione finita dicitur epistola que sig
nificat doctrinam apostolorū. eleg an
ter autem illā precebit oratio. qz le
gitur luc. x. c. Rogate dominū messis
vt mittat operarios suos in messem suam. Sane
epistola ergo latine supermissio vt supereroga
tio dicitur ab epi quod est supra et stolon in missio.
Missio em̄ est ab apostolis supra legem moysi.
supra ps. et pphetas. supra euangeliū sicut et
aplxie supra legem. Vnde et littere de vna pso
na ad aliam misse appellantur epistole supermissio
quasi misse supra. seu preter id quod refert nun
cius viua voce. sicut et apostol⁹ supra id quod
dixerat ephesēis. corinthēis. et alijs epistolas
mittebat. Legi deb; epistola scdm magistꝝ pe
tꝝ antiochen. in de xtra parte ecclesie. qz xps
primo venit ad iudeos qui dicebāt in de xtra
esse. Melius tamen fit in medio ecclesie. pro eo
qz iohannes fuit medius inter apostolos et pro
phetas vt iam dicitur. Dicitur quoq; epistola in
loco inferiori. euangeliū in superiori et superpo
sito panno. de quo sub euangeliū dicitur. Pres
militur autē epistola euangeliū. epistola nā qz
designat officium quod iohannes ante xpm ex
ercuit. qui preiuit ante faciem dñi pare vltis ei⁹
Sicut ipse testatur. ego vox clamantis in deserto
to pate viam domini. Iohānes ergo qsi subdia
conus et subminister illius. qui de se dicit. Non
veni ministrari s; ministrare. Vnde sicut predi
catio iohannis precessit predicationem xpi. ita
epistola euangeliū precebit. Gerit quoq; epl a
figuram legis et aplxie. que xpi aduentū pre
cesserunt. sicut ipa euangeliū precebit. Pre
cessit quidem lex euangeliū sicut vmbra lucē
sicut timor caritatem. et initium perfectionem
Sane subdiaconū epistolam lecturum. vnus
tantum comitatur accolitus. qz predicationem
iohannis secuti sunt. qm lex neminē ad pfe ctōꝝ
ducit. Sed diaconum euangeliū lecturū. tam